

Elvek – Könyvek – Folyóiratok

**Makkai Sándor: Tudománnyal és fegyverrel. (Arte et marte).
A nemzetnevelés terve.**

Révai kiadása, Budapest, 1939. 192. oldal.

Makkai Sándor írásaira jól alkalmazható e jelző: *monumentális*. Nagyszabású képek, mozgalmas cselekvények és átfogó szemlélet mutatkozik meg történelmi tárgyú regényeiben, sőt kisebb elbeszéléseiben is, — írásai azonban egyre inkább hajlanak a nagy elmélyedés felé a magyar nemzet sorskérdéseibe. E magyar lényeket kereső úton jelentős állomás volt már az 1937-ben megjelent *Magyar nevelés, magyar műveltség* is, de igazi kibontakozását *Makkai* ez irányban a jelen munkával érte el. Teljes, a részletekbe hatoló kidolgozottságú képét adja a nemzetnevelésnek, átfogó programot ad a nemzetnevelői értelemben vett politikus, katona, magyar tudós és pedagógus számára a *nagy cél megvalósítására: a magyarság fennmaradásáért és méltó pompájú kivirágztatásáért, végül* — szakítva a teleologikus irányzattal — tüneti kezelés, felszínen mozgó apró kis reformok helyett a gyökeres átalakulás, helyesebben megújulás halálosan sürgető esedékességű szükségét hirdeti.

Nehéz feladat ezt a könyvet ismertetni. A mult gyökereiből felszivárgó eszmék patinás fénye és az új világot kialakító forgószelek forradalmi zúgása váltakozik benne s fonódik egységes egészszé, tervvé a nemzet megmentésére. Az apró, de fekélyesedő sebek csodálatosan eleven meglátása és leírása, alapokat adó elvek tagadása és újak hirdetése, rendszerező professzori elme taglalásai és filozófikus gondolatmenetek szárnyalása szövődik e műben csodálatos hímű szövetté, amelyet hasztalan forgatunk különbözőképpen áteső fényekben, sokszínű marad és aligha szorítható néhány hasábra menő könyvismertetésbe. A száraz tartalmi kivonatolás pedig olyanná tenné ezt az élőlelkű írást, mint amilyen az utcán járó emberhez képest a múzeumok csontváza.

A gondolatmenetet kíséreljük követni, azt az eszmesort, amelynek végén az ideálisan kiépített szervezetű, egészségesen működő és fejlődőképes magyarság ködlik.

A *Bevezetésben* adja *Makkai* az előfeltételeket: a nevelésről vallott közfelfogásnak kell alapjában megváltoznia, a nemzetnevelésnek döntő politikai ügyé kell lennie, a honvédelem teljesen kiépítendő, végül érvényesülniök kell minden mást háttérbe szorító erővel a magyar existenciáknak az ipari, kereskedelmi, közéleti és szellemi pályákon. Ki kell

emelni az elfelejtettségéből és merőben új tartalmat kell adni a *nemzetnevelés* szónak s világossá kell tenni mindenki előtt, hogy egyrészt az iskolai munka a nemzetnevelésnek csupán részlete, másrészt, hogy a nemzetnevelés fennmaradásunknak létkérdése, aminek minden magyar életmegnyilvánulást a napfényhez hasonlóan *felülről* kell besugározni.

A nemzetnevelés életkeretétül a szerző a katonai nevelést ajánlja és ezt nemcsak az egyedül lehetségesnek tartja, de egyenesen a magyar nemzet leglényegőbb lényegéből folyónak mondja. A műnek ez a leg-sajátságosabb színe; a polgár-életforma, a polgár-ideálok, a polgári esz-közök és polgári lelkiület teljes megtagadása következik belőle nem csu-pán a nemzetnevelés munkaterületébe vágóan, hanem azon is túl: vi-lágnézeti különbözőségek áthidalhatatlanságáig és nem egyszer elvető — mondhatnánk: megvető — ízű mellékmondatokig. Nem megszervezett-ségéért, erőt adó egységéért, nem is a mult hódító eredményeiért írja le a katonai életformát követendőnek, hanem azért a vonásáért, amely-lyel tökéletesen elkülönül az *egyéni érvényesülésben kiteljesedő indivi-dualista felfogástól*. Semmit nem bíz az egyes emberre, és mit sem vár *egyese*k zsenialitásától; az a szemlélet, amely egy eljövendő magyar ve-zetőegység kezébe tenné a sorsunk alakulását, amely utalna egy-egy *Bethlen* Gáborhoz, *Széchenyi* Istvánhoz, vagy *Kossuth* Lajoshoz ha-sonló személyiség teljesítmény-lehetőségeire, vagy kapcsolatban állna *Schneller* személyiséget kialakító pedagógiájával, hiányzik *Makkai* gon-dolatvilágából és elképzelhetetlen. Helyette a rendszer, a megszervezett-ség, tökéletes összeműködése és a feltétlen nevelhetőségbe vetett hit a váz s e tekintetben — *kénytelenek vagyunk ezt a paradoxont leírni* — rendkívül szembeötlő a hasonlóság *Makkai* nemzetnevelési terve és *Rousseau*, másrészt a német nemzeti szocializmus között.

A *fordulópon*t, amelyen a nemzet felemelésének terve nyugszik, a magyar nőnevelés gyökeres újjászervezése. Teljesnek kell lennie a sza-kításnak az irodistalányt, egyesületesdiben tetszelgő társadalmi nőt, di-vattal versenyző hölgyet és modern — azaz: üres formalizmusban magát kiélő, — lakáskültsőségeket kereső asszonyt kialakító mai nőneveléssel, különben az alap töredezik tovább a magyarság háza alól. E helyett a nő egyetlen igazi hivatására, az anyáéra kell irányulni minden iskolai és iskolánkívüli, állami és társadalmi beavatkozásnak. Nőt kereseti pályára csak igen kivételes esetben szabad bocsátani; másrészt azonban az anya-ságot egzisztenciát nyújtó hivatássá kell tenni, amelyben a gyermek, mint a nemzetnek ajándékozott legfőbb ajándék legalábbis akkora anya-gi ellenszolgáltatásra tarthat igényt, mint a nőnek megfelelő egyéb mun-katerület bére. Az anyára vár a gyermeknevelés feladata addig az élet-korig, amíg az iskola veszi át ezt; az apa csak személyes példájával nevelje gyermekét. A nőnevelés intézményesített helye az *anyák is-kolája*, ahol legelőször a helyes magyar beszédre tanítanak meg a jö-vendőbeli anyát, majd teljes kiképzést kapna családanyai hivatására.

Az *elemi oktatás* kereteit a terv meghagyja a maihoz hasonlóan, csupán az anyanyelv oktatását teszi intenzivebbé és *életgyakorlat* név alatt egészségvédelmi nevelőoktatást iktat be. Az elemi iskola négy

osztályos, amely után mindenki számára kötelező a középiskola valamelyik tagozatának elvégzése, azaz az iskolaköteles életkor 18 évig nyulik *Makkai* terve értelmében. Csupán a középiskola elvégzése adja meg a teljes nemzetszági jogokat, az elemi iskola semmiféle életpályára nem képesít. A középiskola típusai: értelmiségi, gazdasági, ipari és kereskedelmi, — valamennyit egységes szellem hatja át és célja nem általánosan művelt állampolgár nevelése, hanem a *magyar katona-ember eszményének megvalósítása*. E célból arányos a középiskolában az elméleti és fizikai jellegű tantárgyak időbeosztása, fontos szerep jut a néprajznak, földrajznak, élettudománynak, természetrajznak és az életgyakorlatra vonatkozó ismeretek, próbák és szolgálatok tárgyának. A latint a terv meghagyja, sőt nemzeti tárgynak ismeri el, *az idegen nyelvek közül azonban kizárólag a németet tartja szükségesnek kötelező tárggyá tenni*. Minden középiskola-típust minősítő, (érettségi) vizsgálat fejez be.

A felsőoktatást *szakfőiskolákon* nyújtja; itt képzik ki a vezetőket, a nélkül azonban, hogy beskatulyázott speciálistává legyenek. Állandó és eleven kapcsolatnak kell fennállnia az egyetemes magyarság és minden tagja között; e célból fenntartja a testi nevelést a mai főiskolai rendszernél nagyobb mértékben a felsőoktatás egész tartama alatt. Igazi tudományos képzést, kontemplatív életre való előkészítést nyújt az *egyetem*, az ezt elvégzettek azonban semmiféle oklevelet nem kapnak. Ezzel akarja a többször hangoztatott gátat felállítani a túlságos mérvű egyetemre-tódulás előtt.

Külön fejezetben foglalkozik a *keresztyénség és a nemzetnevelés* viszonyával. Mélyen szántó gondolatsor mutatja be a felekezeti életnek nemzetfelettségét, másrészt azt, hogy nálunk húsz esztendő óta a keresztyén jelző kizárólag a nem-zsidó jelszavát takarja. Az igazi krisztusi elvekhez való visszatérést sürgeti a nemzetnevelés céljai érdekében, kidomborítja azonban itt is a katonai szemléletnek megfelelő harcos szellemet. A vallásoktatást nemcsak meghagyja, hanem fejlesztendőnek tartja, azonban kíván minden olyan elgondolást, amely felekezetek szerint részekre tagolná a magyar társadalmat. E társadalom *Makkai* tervében *osztálytalan*; hiányzik belőle bármely meg nem érdemelt cím, rang és születési előjog s az iskolai tananyagot éppen az osztálytalan társadalom elérésére válogatja össze úgy, hogy az minden iskolaágazatban azonos műveltséganyagot adjon, csupán terjedelemben szélesedve és mélyülve a felsőbb tagozatokban.

A könyvön átsugárzik a magyarság igazi szeretetének tüze, az aggodalom érte és az a nemes törekvés, hogy lehetőleg minden körokozót kirekessen a jövendő nemzetnevelési tervéből, ami a nagy cél elérését akár közvetlenül, akár közvetve megakadályozhatná.

Bíráló megjegyzéseket fűzni az egyes részekhez, kiragadni mondatokat kritizáló kedvvel lehetetlen a nélkül, hogy a kritika gáncsoskodó hajlammal ne látsszék. Csak egészében lehet hozzászólni s azt is halk hangon, talán-talánokkal megtűzdelve és előre is elismerve az ellenvéleményt. Vajjon valóban elképzelhetetlen-e a polgári életforma érvényben maradásával nemzetünk és hazánk újjászületése? Végleg kiirtandó

a nemzet nagy kollektívumából az egyén? Elvesztette tényleg minden melegét a család úgyannyira, hogy helyébe okvetlenül a katonai közösségeknek kell lépniök? Feltétlenül bizonyos az, hogy a magyarságból minden szociális érzék hiányzik? Megmarad-e töretlenül a humánus e terv valóra válása esetén? Vajjon nem képzelhető el más nemzetnevelési terv is, olyan, amelyik fenntartja a kapcsolatokat a németen kívül más kultúrközösségekkel is és a bezárkózás helyett egy új európai szellemközösség, egy új, nem militarista, nem kollektivistá, de igazi humanista, nem harcoló Krisztust, de megbékéltető Krisztust követő gondolat fátylahordozója kíván lenni saját nemzete egyéni vonásainak teljes ép-ségbentartásával? ...

ALDOBOLYI NAGY MIKLÓS.

Auszüge.

Zweifache Wirkungen der Überlieferungen.

Die Überlieferung hat immer einen begrenzten Wirkungskreis und daher zweifache Wirkungen: innerhalb des Kreises wirkt die Überlieferung als die stärkste Bindung, ausserhalb des Kreises stösst sie auf die Macht einer anderen, vielleicht gegensätzlichen Überlieferung und stellt ihre Anhänger denen der anderen gegenüber. Die Wirkungen sind daher im gleichen Augenblicke in einer Richtung bewusst oder unwillkürlich einheitsbildend und andererseits mehr oder weniger kraftvoll ein Hindernis des Verstehens. Gerade in bewegten Zeiten ist es wichtig zu beachten, dass verschiedene Überlieferungen selbst zusammengehör-ende Teile einer Einheit voneinander zu trennen fähig sind. Das sieht man in Familien, wo väterlicher-und mütterlicherseits verschiedene Familienüberlieferungen die Einheit bedrohen und nicht selten zugrunde richten. Das ist die verhängnisvollste Gefahr im Leben einer Nation, wenn Teile des Ganzen infolge sich entwickelnder oder künstlich hochgezüchteter verschiedener Überlieferungen getrennt werden. Heute sehen wir alte Überlieferungen an Kraft gewinnen, aber auch in Begriffe zu verschwinden, neue sich ausbilden, und dementsprechend können wir einen Wirrwarr beobachten in den Seelen solcher, die nicht selbstständig genug sind eigene Stellung zu nehmen, oder nicht stumpfsinnig genug sich allen neuen Erlebnissen zu verschliessen. Das Vergehen der einen und die Bildung einer neuen Überlieferung kann in einer bewussten Gemeinschaft nicht einfach sich selbst überlassen werden. Im Interesse der nationalen Zukunft hat eine weitsichtige Bildungspolitik die Überlieferungen, deren Wert und den Vorgang der tatsächlichen und möglichen Änderungen in denselben gründlich zu verfolgen und durch eine tief begründete, bewusste Erziehung eine jede der Überlieferungen ihrer inneren Wahrheit gemäss zu stärken oder aber die Wirkung zu verhindern.

ALEXANDER IMRE.